

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 19.

У Новом Саду, 15. децембра 1909.

Год. II.

САДРЖАЈ: Једна заборављена наредба. — Наставна Основа. — Примедбе на наставу из рачуна, с француског од Р. Огњановића. — Школа и настава: Школска заједница. Старање о омладини. — Учитељство: Представка еомборског среског учит. збора у питању појачке дужности. — Практичне обраде: Мере за време. — Из праксе: Опис гимнастичких справа, од Г. Мирковића — Срески зборови: Седница вел. кикиндског збора. — Преглед књига: Les Nerveuses, Par Pierre Janet. — The Psychology of Singing. By David C. Taylor. Приказ др. П. Радосављевића. — Извори за даље проучавање: Концентрација у настави. — Белешке. — Нове књиге.

Једна заборављена наредба.

Читали сте више пута у стечајевима, где се у недостатку учитеља узима учитељица, али је ту скоро редовно додатак: „Да учитељица има из својих средстава плаћати појца“. Шта ће сирота учитељица, него само да дође до места, пристане и на такав неправичан захтев. Није било ни чудно овако што, док су стечајеви излазили из пера разних надри-писмењака по појединим забаченим општинама, али чудно је да и у садашње време бива таквих захтева, кад сваки текст стечаја мора имати одобрење дотичне епархијске управе. Запише за око, да епархијска управа пропусти такав текст, кад се зна да је Школ. Савет 28. марта (9. апр.) 1894. год издао наредбу, у којој између осталог стоји: „Ако међу компетентима не би било мушких оспособљених лица, на мешовите школе ма и привремено, постављају се учитељице, а дотичне општине су дужне да се засебно постарају за певца из својих средстава.“

Чему се из овога можемо поучити? Прво се можемо поучити томе, да је нами учитељима преко потребна књига, у којој ће бити скупљене осим Шк. Уредбе и осталих наредба, сва каснија решења наших школских власти. Али та грађа да буде регистарски тачно сређена, да се у њој свако може лако наћи. У оваку књигу добро би пристале и све оне одредбе, које су државне власти издавале, а тичу се и нас српских вероисповедних учитеља.

Друга поука која нам се из ове на-

редбе даје, баш нам је сад добро дошла, кад се на све могуће начине хоће да докаже, да се певничарство у цркви тако рећи родило с учитељем и да га само гроб разрешава од тога силом наметнутога посла. Ми видимо да се овде на лак и брз начин раскрштава с том учитељском дужношћу и из тога излази: *да се може кад се хоће*. Општине, којих се у главном тиче овај став у наредби, све су редом слабих материјалних средстава. Кад се таким сиромашним општинама може наредити, да из својих средстава плаћају црквеног појца, како да се то не може захтевати од других имућнијих општина. Кад оне сиромашне могу прегорети тај издатак, како да то не могу ове друге. Та ако ништа друго, свака плаћа по једног или два црквењака, који ће радо и весело по селима за 100—150 К вршити укупно и појачку дужност, а варошке општине у стању су и боље платити ту службу.

После свега овога, ми позивамо наше колегинице у Барањи, где је већина тих стечајева било, да се тражило од учитељица, да плаћају појца, нека сложено траже, да се та обвеза скине с њих и општинама нареди, да саме плаћају појца из својих средстава.

Даље чинимо пажљивим господу чланове Школског Савета и школске анкете, да дигну из заборава ту наредбу и да је при донашању коначног свог мишљења, односно решења о учитељској појачкој дужности,

прочитају и језгру њене логике употребе за подлогу свога становишта, при пресуђивању о оправданости учитељског захтева у питању појачке дужности.

Сваки онај, који после оваке једне наредбе хоће да суди непристрасно, признаће — ма не био учитељ — да већ из ове наредбе говори оно све, што су учитељски срески зборови у својим представкама изнели као тражбину своју пред Школски Савет. Но осим тога познато је, да је Школски Савет завео већ ту праксу: да се учитељ може оспособити за учитеља и без оспособљења за појца у цркви. Кад је једном то већ дозвољено и кад има већ таквих кандидата, онда је свакојачко на свом месту, да се и друга половина те праксе изврши, те да се таким кандидатима омогући да буду равни осталима, а то ће само тако бити, ако оно буде алфа и омега кандидата позива чему се он посветио, и ако се све друго што у тај круг не спада, а то је на првом месту појачка дужност у цркви, остави другима, да у њој уживају, ако је за уживање и беру користи, ако је за експлоатисање.

Наредба, на коју овде подсећамо, штампана је у 17. бр. „Српског Сиона“ 1894. а одатле је унесена у „Тумач“ др. Жарка Миладиновића, на страни 369. Одељак који смо горе навели налази се у тој наредби на 371. стр. од 9—12 реда. М. Т.

Наставна Основа,

Даљим излагањем у Наст. Основи истиче се: „да је цртање у старој наст. основи било уврштено у рачунске предмете, а у новој наставној основи пак у техничке предмете, у које је уврштено и певање, а стара наставна основа и не спомиње певање као засебан предмет.“ Овде нема разјашњења зашто је прихваћена така нова подела. Свакојачко није тек ваљда само по формалном угледу на стране планове, и кад то није, онда је требало истаћи значај наставе ових предмета и разлоге, са којих се суштина наставе у тим предметима примењује једном или другом циљу и групама предмета, који служе том наставном циљу.

У општим погледима о „Духу школе ио

новој наставној основи“ има при крају напомена, које би се донекле могле применити код горњег става о цртању и певању, али то није доведено ни у какву везу с разлогом о овој подели. Да се поближе изнео одношај тих предмета према групама у које је стао, морало би се рећи и о овој улози његовој коју је имао у настави по пређашњој подели, а по тој улози својој имао је он исто тако корисну задаћу као и овако груписан. Овако груписаном додељена му је додуше задаћа, коју модернизам у настави хоће и тражи од њега, али он томе неће у нас моћи послужити, јер ће покрај тенора у целом захтеву на резултат наставе, бити немогуће дати му полета онака, којим би он могао учинити оно што се тражи од њега. Још је наглашено да *стара наст. основа и не спомиње певање као засебан предмет*. Но по нашем мишљењу ово се не мора рачунати у недостатак старој наст. основи, јер снага ове наставе лежи у тексту, а овај снага у оквир науке о вери, повеснице и матерњег језика (код нас и у оквир мађарског језика). Овде су ти текстови израз расположења, осећаја, доживљаја, певањем треба да се оживе. Па и тумачење текстова не спада часу певања, него напред поменутих предметима. С тога се још и сада узима певање у наставним плановима уз наставу у језику. Где се, пак, преноси у техничку групу, ту се више рачуна са његовом музикално-техничком страном. Колико ће се у нас моћи томе одговорити, искуство ће показати, али за овако одређење његово на првом месту већ то не говори, што у нашим учитељским школама тек појединци постигну солидну музичку спрему, а велика већина изнесе тек елементарне појмове, који нису доста за неговање музикално-техничког правца у настави певања. Свако зашто има своје зато, и ако је у неком страном наст. плану и излучена настава у певању засебно, за нас то као што видимо још није, а није већ и због тога, што јој не можемо због наставе у мађарском језику посветити времена колико би требало, да би је према модернијим школским реформним захтевима могли неговати.

Група предмета у стварној настави

распоређна је друкчије него у старој наставној основи, али се ни ту не наводи у чему је боља овака подела од старе. Једино се код науке о чувању здравља наводи, да се учи у вези с природним наукама, што је учињено по начелу концентрације. Краснопис се учи у свези са писменим саставима. Ово је правилно и ако га у неким наставним плановима стављају међу техничке предмете. Но он се не учи са писменим саставима, јер писмени састави долазе напослетку, они су резултат рада, а пре њих се утврђује лепо писање и правилно језичко писање.

Осим овог груписања предмета, пропраћа спроведбена наредба још неке новије појаве у погледу наставних предмета, о којима ћемо моћи рећи свој суд, кад будемо разгледали поједино наставно градиво.

Код одељка где се говори о *сметљама* *новој Наст. Основи* очекује се, „да ће и сами учитељи настојати да се усаврше у своме послу, нарочито да проуче нов начин цртања, певања, ручног рада и гимнастике; још се очекује да ће учитељство својски прионути да све предмете темељно обради, да би српске народне школе и у том погледу могле држати корак са осталим школама.“ После овога долази још неколико бомбастичних новинарских фраза, које ништа школи, настави и учитељству не помажу, јер не треба већ сад преносити сву одговорност неуспеха на учитељство, него пре тога треба што више и темељније помоћи томе учитељству и олакшати рад. То учитељство очекује. А то се могло учинити да се наставно градиво што јаче пречистило, распоред часова израдио за све могуће комбинације практично, подела градива специјалисала, књиге написале оне, које су преко потребне, а славенски уџбеници ма и закаснили или стари остали, поједине препаирације да су израђене у правцу концентрације, а градиво за мађарски разговор постепено за све разреде. Ово би била прва и најглавнија потреба, без које не би могао нови наставни план ни на школска врата завирити, а ми међутим видимо, да је он већ ушао и у школу и одомаћио се, а како се по њему ради то ми учитељи добро знамо и са горким осећајем тужимо се

један другом, али без велике стварне помоћи. Ово је факт, али на оне који су створили нову Наст. Основу и који стварају даље потребно градиво за рад, непријатно утиче кад им се отворено и јасно каже шта је учитељству тешко. Они хоће да незадовољство претворе у задовољство и да свему даду лепо спољашњу форму, како би се то све завршило напослетку с признањем и овацијама, а осудом сваког учитељског у јавности изреченог незадовољства са овим тешким положајем. Свако воли пре да је задовољан, него да је незадовољан и нико се не појављује са својим незадовољством од горонади, него с тога што сви видимо шта нас је снашло. А у том незгодном положају не пружа нам се она помоћ која нам фактички треба, него се око тога обилази и даје нешто друго. А докле год се то не пружи што нам фактички треба, празне су речи теорисати дидактички и учитељима говорити оно што они већ у препаирацији науче. А кад се већ уђе у дидактичке теорије, онда бар треба одабрати оне, које донекле могу издржати критику кад се упореде са оним што је у Наст. Осн. У наредби се н. пр. вели: „Није главно да се научи много а површно; него да се научи само оно, што је најпотребније, али темељно“... Међутим у одељку о „Нераздељеној 6. разредној школи“, вели се да је сво то градиво у новој Наст. Основи минимално градиво за 6. разредну школу, а у школама са више учитељских снага обрађиваће се то градиво не само опширније, него ће се по могућству и проширити круг.“ Према таком захтеву, како да не буде површно, како да се одмери шта је најпотребније и како да се то све темељно научи? „Да би се олакшало учитељима и учитељицама 6. разредне неподељене школе, додат је уз Наставну Основу специјални распоред часова за такву школу, који није обвезан, али ће учитељима добро доћи.“ Исто тако и још боље, дошао би им и специјалан распоред градива, али њега никако учитељство не добија, с тога неће бити ништа неочекивано, ако и настава буде у многим својим појединостима неизрађена како треба. Но с тим је у вези и учитељева одговорност према новим одређењима

државног закона за наставу у мађарском језику и не само да може доћи до неповољних последица по учитеља, него и по школу и дотичну општину. Па хоће ли за све то учитељ понети кривицу на себи? Свакојако ако ништа друго, а оно је бар требало издати зборовима да што пре израде поделу градива. Касније би се већ према искуству могла та подела исправљати.

Наредба признаје да је „школско време јако умножено и да се не може више умножавати“ (свакојако да већ и нема више часова у недељи за узимање), „ишак школа не сме заузети чисто негативно гледиште према новим захтевима јер би се огрешила о природни захтев који вели „да у природи нема застоја“. Ово је истина, али у природи нема ни скокова, него се све постепено развија, а у нас је учињен велики скок, за који нисмо напред били спремни, а и сад се довољно не органишемо да га спроведемо, а школа не сме бити налик на обичну помодарку, која како види неку нову моду одмах понесе и она, не питајући је ли то за њу.

Приједбе на наставу из рачуна.

Белешке са инспекције.

У другом разреду једне женске школе, налазим, као једина вежбања у свесци за рачун, један низ од двадесет узастопних бројева за сваки дан: „141, 142, 143, итд. . .“ Сутрадан наставља се даље од броја на коме се дан раније застало, и тако ова серија бројева сваким даном постаје све дужа. Кад се буде далеко отишло можда ће се почети изнова. Овај досадан посао, који је од посве проблематичне користи, учитељица правда говорећи, „да је нужно да деца добро науче бројеве“.

Кад човек помисли на све начине који се могу и не могу уобразити и којима се прибегава да би се утукло време, онда се неће ни најмање чудити што се већина учитеља жали, да га нема довољно за све оно што се од њих тражи. Међутим није увек кривица у недостатку времена, већ у оскудици добре воље да се размисли на који ће се начин време најцелисходније употребити.

Наравно, нема сумње да је нужно да деца познају бројеве; потребно је шта више да о бројевима добију што је могуће тачнији појам. Али питање је, да ли је оно прави начин да се дође до тог тачног појма? Ја у то премного сумњам. Мислите ли да размишљање узима великог учешћа у овом раду, који ми изгледа посве машиналан. Деца пишу овај низ бројева не бринући се много о оном што раде. Све што имају да се потруде, то је да припазе кад дође ред да се промени десетица. Хоће ли им дакле бити потребно да на овај начин пишу све бројеве да би дошли до њиховог познавања? На против, искуство нам свакога дана тврди, да дете које уме са разумевањем да напише извештај број, може написати и ма који други ако не представља неку нарочиту тешкоћу. У осталом помоћу школске табле и пред њом учитељ има да научи ђаке како ће савладати те тешкоће.

Сем тога, сав се рачун не састоји у цифрама, и велика је погрешка мислити да неко дете познаје бројеве за то што их може исписати све по реду. Доказ за ово јесте чињеница да често пута то исто дете не уме одмах и без колебања, да покаже одвојено три, четири пет прстију . . .; или да не зна колико јабука остаје од пет, пошто се поједе једна или две, итд.

— Супротна крајност: нигде цифара, већ само и искључиво усмено рачунање. Мала и врло проста питања, али која деца решавају помоћу чулних средстава. „Пружите пет прстију; скупите два. Колико их је остало?“ И дете мирне савести, прстом своје друге руке броји: „Један, два, три!“ Да би извршило једно мало сабирање, оно повлачи праве црте на његовој таблици или на школској табли, прво три, па после још четири и затим их једну по једну броји до седам. Занимљиво је видети како ми лако и неосетно падамо из једне крајности у другу! Ово је онај старински систем са камичцима, систем који је можда сигуран, али свакако мало комотан и мало практичан и чија употреба по некад пружа прилично тешкоћа.

Нема сумње, очигледност мора претходити резонувању, и дете ће у толико до-

бро познавати бројеве у колико их је ви дело, али видело их, не написане на табли, већ у природи, то јест представљене неком збирком стварних предмета. И ево због чега је толико важно да учитељ у почетку ради са мало и малих бројева. Али чим дете добије тачан појам о првим бројевима, оно треба да се после задовољава духовним очима и да научи да рачуна у глави. Очигледно рачунање треба да уступи место, и то што је могуће при усменом рачунању, а ово да послужи као припрема за писмено рачунање. Не трните дакле да дете рачуна на прстима, а још мање да на табли, у место цифара, повлачи задати број прта па да их после сабира. Ово је што може бити чистији механизам. Главна корист од лекције из рачуна јесте вежбање детиње способности размишљања; поступајући како сам горе описао, ви потпуно укидате ту добит.

А све ово због тога, што се у почетку хоће одвећ да хита, и што, у место да се учитељ задржи дуже на почетку који се бави *очигледним* изучавањем првих бројева, хоће једним скоком да доспе циљу, то јест писменом рачунању. Дете које добро познаје првих десет бројева, може са тим бројевима радити све могуће операције. Довољно је само да се припази на то, да се у почетку ради са конкретним бројевима: 4 јабуке и још 4 јесте 8 јабука; дете лако упамти ово; 4 јабуке и још 3 јесте једна мање но мало пре, или 7 јабука; 4 и 5 биће на против једна више, или 9, итд. Ако се од 8 јабука поједе 4, остаће 4. Ако ли се поједе 3, остаће једна више, или 5.

Не треба се бојати да се на овим претходним операцијама задржимо мало дуже. У осталом није тешко да бескрајно мењамо питања и примере, да бисмо избегли монотонију. Кад се је дете на овај начин извежбало, кад је на све могуће начине комбиновало и упоређивало првих 10 или 20 бројева, оно је онда припремљено за све рачунске радње, и што је још боље, оно је усвојило навикну да рачуна разложно и смишљено.

Дете које све ове радње врши усмено, може их тако исто вршити и писмено. У

колико се учи да познаје бројеве, оно може научити да познаје и одговарајуће цифре: прво појам, а затим знак, али чим дете успе да га распознаје, нека покуша и да га бележи. Ми смо рачунали, колико је две и још две јабуке, затим две и три јабуке? Ништа нам не смета да после тога напишемо ове бројеве на табли и да их саберемо на таблици. Ово је врло zgodан начин да се деца даде занимање, јер су ови малишани врло поносни што могу израђивати задатке као и одрасли. Једнога дана сабираћемо јабуке, другога орахе, кликере, дрвцад, пера итд. Чак и најмања деца лако разумеју ову погодбу. Тако ће деца моћи једновремено радити три прве операције са малим бројевима. Нека ми нико не износи као сметњу њихов узраст: толико је исто природно одузимати и множити колико и додавати. Једино на шта ваља пазити то је, да се не иде одвећ брзо и да се за све нужно време задржимо на првим бројевима.

Кад је дете довољно вежбано, оно придобија потребну умешност и за операције са вишим бројевима и навикне да брзо и поуздано рачуна, јер механизам сваке радње није такав да га дуго задржи. Оно није нарочито проучавало таблицу сабирања, али је довољно зна из практике. Што се тиче таблице множења, оно се је вежбало да је мало по мало само састави. Остаје да му се унесе, у памћење, јер брз и поуздан рад у рачуну захтева потпуно и темељно изучавање поменуте таблице, како би се доцније избегло свако тражење и колебање.

Рачунска настава треба да је свесна и смишљена, али ово не значи да ваља апсолутно закратити свако механичко вежбање, јер на против, нема тога предмета који подноси у већој мери вежбање ове врсте. Понеки педагози, склони да претерују и злоупотребљавају са принципима, осуђују „операције“. Међутим *оне су неопходне*, јер су оне једини и прави начин да се деца оспособе да рачунају и брзо и добро. Шта ће детету, у његовом практичном животу, да знаде резонвати о свима задатцима? Чему ће му служити чак и да је прави математичар у том смислу, ако га сваки час заустављају и најпростије рачунске

тешкоће? И према томе, ако је истина да човек само кујући постаје ковачем, онда је изван сваке сумње да се једино рачунајући и то рачунајући много и често, постаје добрим рачуницајом. У осталом ми не мислимо на злоупотребу која се чини, дајући деци да рачунају врло дугачке операције, које захтевају премного времена и које једва човек сме да изнова отпочне кад опази да му је резултат погрешан. Та и у животу не догађа се често да се има рачунати са милионима или стотинама хиљада.

Друго нешто: треба се старати да деца разумеју таблицу множења и шта више упутити их да је мало по мало сама за себе стварају. Рад на томе јесте у исто време вежбање у резонувању и вежбање у рачуну: 4 пута 6 јесте 24; 5 пута 6 биће 6 јединица више, или 30, итд. Али пошто се једном дође до овога резултата, онда остаје да се постигне други, тако исто неопходан: рачунати се може само под погодбом да се добро и без двоумљења зна таблица множења, те с тога се учитељи морају потрудити да тако и буде. То је мало дужи труд, али то нас не сме одвратити, и све дотле док се не постигне жељени резултат, ми се свакога дана морамо по мало позабавити таблицом множења.

20. септ. 1909. г.
у Скопљу.

С францускога
Р. Огњановић.

Школа и настава.

Школска заједница. Школску заједницу, задругу, почео је пронагирати Ј. С. Савé председник неког друштва за узајамно осигуравање. Покушај примењивања узајамности трајао је од 1881—1889. у неким школама париског XIX. округа, које су похађала готово само деца раденика. Онда се на темељу стечена повољна искуства почела ширити та нова уредба.

Савé је за те нове задруге удесио правила одредивши и материјални а и морални циљ овако: Свако дете плаћа по 10 сантима на седмичу, 5 сантима од тога одређено је за особну књижницу детета, којој држава припознаје сва права штеднишничке књижнице, других 5 сантима иде у заједнички фонд, који је за то одређен, да се дају припомоћи од 25 до

50 сантима на дан, фамилијама чланова заједнице, кад ови оболе.

У тим се задругама дете дакле учи штедњи и задругарству. Оно се учи старати за себе у правцу оплемењена егоизма, али оно се учи и старању за друге, као члану братства развија му се чувство солидарности. То би дакле имали бити расадници за задруге одраслих, намењене штедњи и узајамном помагању.

Од вишка из заједничког фонда оснивају се нове друштвене закладе, које остају заједничко власништво чланова школске заједнице и онда кад ови оставе школу, те се тако то заједништво продужује и за познице дане.

Поједине школске заједнице удружују се између себе па тако има кантоналних и средских заједница, па и за читаве департмане. У тим формама шире се оне по мало по свим крајевима Француске.

Старање о омладини. (Патронажа, Fürsorge Erziehung). То су задруге састављене од свршених ученика и одраслих особа. Постале су у Паризу 1883., а по Француској су се почеле ширити од године 1894—1895.

Деле се на женска и на мушка друштва.

Женске патронаже скупљају девојке, па с њима приређују разне забаве: морална и једноставна предавања у облику разговора, певања и декламовања наизменце са игром и гимнастичким играма, похађају се споменици па се проучавају, чине се излети. Госпође чланице старају се да младим чланицама набаве посла, прате их и бригу воде по радионицама и дућанима.

Патронаже за мушке приређују својим младим сучлановима течајеве за певање и музику, за бокс, за мачевање, гимнастику, сликање и шетње изван места.

Главна им је брига издржавање и смештање сирота.

Таких патронажа по Француској има преко хиљаде.

За кратко време основаће се у Пешти „Земаљско патронашко друштво“ (Országos Patronázs Egyesület) с циљем да органише, води и извршује сва друштвена добротинства, помажући све оне, који су слаби да себе својом снагом испомажу. Ова ће се помоћ давати свима без разлике вере и народности. Досадања готово сва патронашка друштва у Угарској имају већином верски карактер. Код нас

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Срба донекле врше ову мисију Женске Задруге, Братство и Привредник. Хвала Богу Привредник веома добро ради, но само један део циља патронаже заступа, а познат нам је и рад наших Женских Задруга. Но веома је мало све ово. Ал' кривица је држимо свију нас што смо у овоме погледу тако заостали.

У Француској постоји и школска патронажа.

У Немачкој је законом од 2. јула 1900. утврђено старање о малољетнима. Закону је сврха да сачува омладину од срљања у зло, а с друге стране оне који су већ пошли рђавим путем, да спасе од пронасти и начини од њих честите чланове друштву. Закон се тамо примењује у овим случајевима: 1. Ако дете млађе од 12 година почини кажњиво дело, а не може бити кажњено. 2. Ако дете старије од 12 година или хотимце или нехотице грешни и дође до кажњавања. 3. Ако се грешни о морал и пристojност, у недостатку васпитања школског. 4. Ако родитељи или старатељи запемаре дете или га намерно упућују погрешним путем. У свима тим погрешкама не предаје се дете суду, него управи друштва за заштиту. Дакле идеална мисао закона је педагошка: „Место казне — васпитање“. С тога се тражи, да школске власти сходне мере употребе, како би и учитељи и учитељски приправници у школама упознали те законске одредбе и задаћу која им у томе послу предстоји као васпитачима.

По овоме закону задатак је учитељу: да учини кажњивим где треба, на ону децу којој би требало заштите у васпитању; да се прими и сâм старатељства над таким дететом; да помогне изнаћи породице које су способне за васпитање таке омладине; и да помогне радом дотичну комисију за заштитно васпитање.

Учитељство је свесно оног великог успеха, који ће произаћи из тог закона, ако се исти буде правилно изводно, јер тај је закон само основ каснијим социјалним законима, од којих су по школу од преке потребе закон о детњем раду, женском раду у фабрици и питање о становима.

Сва социјална питања су у тесној вези са питањем о васпитању.

Но најбоље старање о народу показаше се онда, ако се школи и учитељима ставе на расположење обилата средства, чиме ће се и

школа и учитељство оснажити, и бити у стању дати народу најбоља знања и најбоље васпитање.

Држава се мора за то старати, да учитељство добије у народу све дубљи и значајнији утицај.

Напоследку, учитељ ће тек тада прибећи средству заштитног васпитања, кад сва друга средства васпитања и наставе буду немоћна.

Д.

УЧИТЕЉСТВО.

Представка сомборског среског учитељског збора у питању појачке дужности. Високославни Школски Савете! Сомборски срески учитељски збор расправљао је у седници својој држаној у Риђици 18. (29.) априла 1909. године о појачкој дужности српског народног учитељства, на којој је донео једногласан закључак, да од њега изабрани одбор сачини представку о ослобођењу учитељства од појачке дужности, те да ту представку поднесе Школском Савету на мериторно решење.

Представка одбора гласи:

Човечанство напредује на сваком пољу. Учитељ као битан фактор у напретку човечанства, тежи да у социјалној заједници човечанства, задржи за себе онај углед, оно достојанство, које њему, као првом и најглавнијем фактору у напредовању човечанства припада. Учитељство мисли, да ће се модернизовати, да ће прибавити себи самосталности, угледа, ако оно једино буде народни просветитељ, а не потчињен другом сталежу или појединим индивидуама, те тиме приказан као онемогућен члан друштва за напредак и самосталан живот. Тежња учитељства да оно буде потпуно самостално, толико је сазрела у срцима нашег учитељства, да на сваком кораку виђамо једнодушни изражај своје тежње, да се учитељство од свих оних дужности, свих оних терета ослободи, који не одговарају његову достојанству, који спречавају пут његовој самосталности, и који онемогућавају његов даљи развитак. Тај је терет појачка дужност у цркви, коју мора да обавља учитељ.

Високославни Школски Савете!

Овај одбор претресајући појачко питање, потрудио се да изнесе на видик сва она факта, која говоре контра појања, но да изнесе на

видик и начин по којем би се могло учитељство те дужности и да ослободи. У средњем и новијем веку о самосталном, квалификованом учитељском сталежу није се могло говорити. Учитељску мисију вршили су свештеници, калуђери, од њих постављени манастирски ђаци, појци, црквењаци, дакле људи примитивног знања и образовања.

Школе беху у рукама јерархије, па је сасвим јасно да им је и сврха била сасвим у јерархијском, односно црквеном духу. Али времена се мењају; педагогија напредује, па је сасвим јасно, да на пољу учитељског рада, беху потребни научни људи, који ће знати да примену школски рад не само сврси јерархије, већ и сврси свеопћег напретка човечанства. Развитком педагогије, као науке, и заступањем образованијег учитељства на пољу учитељске мисије, јасна је ствар, да је морао настати сукоб између тежњи јерархије и тежњи учитељског сталежа. Учитељство хоће да се посвети једино своме позиву, васпитавању народа, а никако да врши и оне дужности које са његовим позивом и педагогијом немају везе. Појачка дужност и педагошки рад у школи то су таква два хетерогена појма, да о њиховој сагласности не може бити говора. Према овом, не може се оправдати оно мишљење, да је појачка дужност обележје вероисповедног карактера наших школа. Овај одбор тога је мишљења, да се карактер вероисповедних школа огледа у управи, наставном правцу, наставним предметима и никако у појачкој дужности. Па и сам XXVII. законски чланак од 1907. године јасно одређује шта се захтева од једне конфесије за издржавање својих школа, а о појачкој дужности ни помена нема.

Тежња за ослобођењем учитељства од појачке дужности сазревала је под утицајем оних, који су хтели појачком дужношћу да се са учитељством играју, да том дужношћу учитељство прикажу као један нижи сталеж у човечанству, да ту дужност употребе за своје себичне цели, те да га киње, муче и телесно експлоатишу.

Много и врло много живих примера потврђују ову нашу тврдњу, али изнети их за аргументе није потребно, што мислимо да су ти начини за осуду, и што се надамо, да ће нас виша власт од тога инzulта ослободити.

Пређимо сада и на питање, да ли има на-

род и наша просвета штете или користи од тога, што је учитељ уједно и појац.

Садашњи учитељ, као појац, дела само у једном правцу свога народа. Тај правац јесте интелектуално и морално образовање и васпитавање свога народа. Овим правцем ради само као педагог. Као појац васпитне улоге нема. Он је овде радена снага, која мора да се покорава прописима и наређењима црквенога устава и неограниченој моћи свештеника. Када повлачимо паралелу између ове две дужности, онда видимо да од прве дужности зависи судба и будућност српског народа; у првој дужности видимо учитеља као правог апостола и шириоца просвете српског народа; а у другој дужности видимо га као понизног слугу и огроман разлог за спречавање његове самосталности и угледа.

Из овог следи, да је народна корист од прве улоге од неоцењене вредности и да је једино та улога нашег учитељства кадра да потврди речи славнога Бизмарка: Учитељство је потукло „Французе код Седана“. Наш народ није толико културно одмакао, да може да увиди значај речи славнога Бизмарка; није културно толико просвећен, да види просветну мисију, материјалну корист и благостање западног народа, шта може да учини западни учитељ своме народу.

Учитељство овог збора једнодушно изражава тежњу, да у овом питању сама виша власт прискочи народу у помоћ, па да му да прилике, да тај народ свагда буде имао на уму апостолски рад учитеља као педагога, а не рад појца, као слуге. На овај начин и сама учитељска диплома добила би већи значај и веће поштовање, а не као до сада, она се не зарезује ни у шта, већ једино глас и опет глас кандидатов побеђује при изборима. Докле год овако ствар стоји, ми ћемо свагда културно страдати, јер се владамо по рецепту средњевековних тежња и захтева.

Видели смо да је педагошки рад учитељства нашег од јединог значаја по наш народ и да једино од тога рада зависи опстанак нашег народа. Али тај идеалан рад учитељства, које старијим, које пак новијим дужностима толико је отештан, да српски учитељ поред толиких захтева, и толиких претпостављених мора да малакне, те том највећем захтеву неће моћи удовољити. Тако ће српски народ и по-

ред свога појца, како културно тако и материјално пропадати. Да је наш апел оправдан, слободни смо реализирати нашу тврдњу и нашу бојазан. Ступањем нове државне наставне основе у живот, нашем учитељству је веома отештан рад и стање. Данас државна власт 19. § XXVII. законског чланка од 1907. године много захтева од нашег учитељства, а § 22. односно 23. у првом реду за сваки неуспех позива њега на одговорност. Слободно тврдимо да ће велики број нашег учитељства малаксати и велику штету себи и своме народу напети. Наше учитељство малаксаће због тога јер је оптерећено. Оптерећеност нека потврђују ови бројеви: Учитељ је обавезан да врши 33 часа школског рада, 5 часова рада у повторној школи, 4—5 сати недељно обавезан је у цркви као појац. Свега 42—3 часа. А где су они други културни захтеви; који се од учитеља захтевају. То је огроман рад.

Рад за 500 форината годишње. Сваки члан друштва има бар један дан у седмици слободна времена, али учитељу се и то право ускраћује. Мислимо да су ово јаки аргументи који учитељство могу довести у очајање и који ће га здравствено, морално и материјално упропастити.

Према наведеноме, надамо се да ће нас наша највиша власт узети у заштиту и ослободити дужности црквеног појца, без које српско учитељство, српска школа и просвета може да постоји.

Ову истину увидио је и сам закон те нас је гледао као учитеље а не као појце. Школска уредба од 1872. године о учитељу као појци ни у којем §. не говори. Истина она вели да ће се прописати права и дужност дисциплинарним правилма, али јамачно није се ни мислило да се у дужности може уврстити и појачка дужност, јер наслов јасно говори, да је уредба створена за српске народне учитеље, а не учитеље појце.

Ови су историјско-културни, социјални, здравствени, материјални и правни разлози, који говоре у прилог учитељства, да се они појачке дужности опросте.

(Свршиће се).

Практичне обраде.

МЕРЕ ЗА ВРЕМЕ.

Лекције за II. разред.

(Свршетак).

б.) **Приказивање поделе часова.** Овде сам вам донео нешто; шта је ово? (Сахат.) И сад долази кратко понављање из очигледне наставе о „сахату“ (I. разр.). У неколико се реченица опишу казаљке, плоча за бројке, сатни строј и тегови. Ко зна, шта можемо са сахата прочитати? (Колико је сахати.) Ми кажемо: Сахат нам показује време (Понављање.)

Ви знате, да ми за ход и трчање, за кретање... требамо времена. Ове се казаљке овде крећу; док ова већа казаљка пређе пут одавде догде, прошао је један час. Овај круг нам означаје дакле један час. Час је време. (Понављање.)

Ми учимо до подне 2 часа и после подне 2 часа; за сваки предмет имамо по један час, за рачун 1 час, за језик један час. У подне имате 2 часа слободна. Ко је од вас ходио већ један час? Па куда си ишао? Добро, има право. А да се отиде одавде до А, треба један час времена. Сад добро погледајте овај круг, који нам означаје један час. Ту видите прво веће делове; број их (1, 2, 3... 12) Покажи ти један така део! И ти! Итд. Мати каже, кад је казаљка прешла оваки један део: То су (ко зна?) 5 минута. Ходи напоље и погледај једанпут један така део! Ти видиш, он има још мањих делова. Број их (1, 2, 3, 4, 5)! То су дакле 5 минута. Сваки овај мали део показује нам 1 минут. Више ученика разгледају тачно поделу, а може се модел показивати и од скамије до скамије. — Колико смо пута 5 минута мало час избројали? (12×5 минута! Може се још једанпут бројати.) Израчунај 5×12 минута ($5 \times 10 + 5 \times 2 = 60$) Колико минута има дакле 1 час? На колико је делова подељен 1 час? (60 делова) Такав се један део зове 60. део једног часа. Који је део једног часа 1 минут? Минут је врло кратко време; врло брзо прође 1 минут. Будите мирни 1 минут, ја ћу гледати на сахат. Ти стој један минут! Реци још једанпут, колико минута има 1 час? Погледајте сад опет сахат! Покажи ми цео пут, који казаљка мора проћи за 1 час! Ко ће показати половину пута? Ова половина пута је по часа (Понављање.)

Колико $\frac{1}{2}$ часова има 1 час? Ко ће показати $\frac{1}{4}$ пута? Тај четврти део пута, зовемо $\frac{1}{4}$ часа. (Понављање.) Колико четвртина има 1 час? (4) Покажи их! Колико $\frac{1}{4}$ часова има $\frac{1}{2}$ часа? Покажи! Колико минута има 1 час? Колико минута има $\frac{1}{2}$ часа? Колико је $\frac{1}{2}$ од 60? Број минуте једне половине часа (5, 10, 15... 30) Колико минута има $\frac{1}{4}$ часа? Колико је $\frac{1}{4}$ од 60? Изради! ($\frac{1}{4}$ од 40=10, $\frac{1}{4}$ од 20=5, 10+5=15) Изброј минуте четврт часа! (5, 10, 15) Онда се учило уклони и предузме се кратка репетиција. Следеће говоре у хору: Сваки час има 60 минута. $\frac{1}{2}$ часа имају 30 минута; свако $\frac{1}{4}$ часа има 15 минута. Час је време. Минут је време. Часови и минути су мере за време.

в.) **О подели дана.** Овде видите једну велику слику. (Види дијаграм.) На овој слици видите многе мале кругове. Сваки овај круг означава нам пут једног часа. Број, колико је нацртано часова овде! (24 часа.) 24 часа су дугачко време; тако дуго можемо само ретко будни бити. Ми спавамо један део тога времена. Часови, које преспавамо, имају овде тавну боју, остали јасну боју; јер док ми спавамо, већином је мрачно. Ми кажемо: Ноћ је. Изјутра се пробудимо; онда светли сунце, видно је. Ми кажемо: Дан је. Покажи ми на слици дневне часове! Покажи ноћне часове! Запамтите: Дневни и ноћни часови чине заједно један дан. Колико часова има дакле један дан? Колико часова има понедељак? Уторак?... Колико часова има сваки дан? (Понављање у хору!) Колико ће часова имати $\frac{1}{2}$ дана? Израчунај то! Ми смо већ једанпут говорили о дневном времену. Кад излази сунце? Кад залази? Које доба дана имамо после изласка сунца? (Јутро.) Које после заласка? (Вече.) Кад стоји сунце највише? (У подне.) Које је доба дана између јутра и подна? (Пре подне.) Између подна и вечера? (После подне.) Између вечера и јутра? (Ноћ.) Овде на овој слици стоје дневна доба. Покажи часове пре подне! Јутарње! Вечерње! После подне! Подне! Ноћне! Овде су часови бројкама означени. Овде је 1, 2... ноћни часови. Ово се доба зове 1 час ноћу; ово 2 часа ноћу итд. Ко ми може на слици показати 6 часова изјутра? (8 часова изјутра — 10 часова пре подне — 3 часа после подне итд.).

Видите, 12 часова од полак дана стоје

овде на сахату! Ова мала казаљка не може тако брзо ићи као велика. Кад велика казаљка пређе цео сахат, онда мала тек ово парчешце пута пређе; треба јој за то један час времена. Она нам покаже, које часове дана имамо. За то се зове казаљка за показивање часова. (Понављање.) Велика нам казаљка показује минуте од часова. За то се зове казаљка за показивање минута. Кад казаљка за показивање часова овде покаже, то је 1 час; дан је, онда кажемо, да је 1 час по подне. (Тако се покажу и остали часови дана.)

Учитељ намести казаљке на сахату тачно на 1 час. Кад казаљке од сахата овако стоје, то кажемо: 1 је час. Сад се крену казаљке даље. Казаљка за показивање минута, обележила је $\frac{1}{4}$ на 2. Ми кажемо: $\frac{1}{4}$ је на 2 часа (Понављање. Тако се исто разјасни $\frac{1}{2}$ 2 и $\frac{3}{4}$ на 2. За тим се ученици вежбају даље у одређивању времена.)

Сад учитељ намести казаљке на 5 минута пре $\frac{1}{4}$ на 1. Покажи, где треба да стоји казаљка за показивање минута, кад би било $\frac{1}{4}$ на 1? Број, колико минута још треба да иде до $\frac{1}{4}$ на 1? Ми кажемо: 5 је минута пред $\frac{1}{4}$ на 1 или 10 минута после 12 часова. На овај начин се вежбају ученици у одређивању минута, докле год не буду у стању са приличном сигурношћу на сахату време читати.

Вежбање. Колико месеци има година? Колико седмица има 1 месец? Колико дана има седмица? Колико часова има дан? Колико минута има 1 час? Кажу већу (мању) меру за време! Реци мере за време по величини! Колико је часова 1 дан и 7 часова? Колико часова фали од 17 часова до 1 дана? Колико је часова 1 дан и $\frac{1}{2}$ дана? Колико је минута 1 час и 12 минута? Колико је минута 1 час и $\frac{1}{4}$ часа? ($1\frac{1}{2}$ час?) $\frac{3}{4}$ је на 3; колико минута фали још до 3 часа? (до 4? до $\frac{1}{2}$ 5 часова?) Колико је часова 3, 2, 4 дана? $2\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{4}$ дана? Колико је дана и часова 36 часова? Колико је часова и минута 65 минута? Неки је радник радио $8\frac{1}{2}$ часова; други за 30 минута више; колико је други радио? Неки је ученик био 3 дана болестан; колико је часова боловао? Марији треба да напише задатак $\frac{1}{2}$ часа и 12 минута; колико је минута писала? По овоме обрасцу се задају и решавају још више задатака, да се ученици што боље упуте у познавање времена.

Бројне мере.

а.) Понављање о пару, туцету и о свесци.

б.) Шок. Ту се ученицима каже, да 60 комада дају један шок, и које се ствари броје на шок. (Јаја, чаше, биљке . . .)

в.) Мера за хартију. Свеска и књига хартије се може ученицима директно предочити. Појам риса може се само индиректно, дакле просто казивањем одношаја између књиге и риса да предочи. При скупљању пак научи се ово: Мере за хартију се зову: свеска, књига и рис. Свеска има 10 табака. 1 књига има 10 свезака. 1 рис има 10 књига; 1 књига има 10×10 табака, то је 100 табака; 1 рис има 10×10 свезака, то је 100 свезака.

г.) Вежбање са укупним градивом у форми задатака о предаваним бројним мерама. Задаци се изводе као што је напред показано.

Новци.

УЧИЛА: Разни новци ковани и од хартије.

а.) Понављање о кованом новцу. (Види I. разр.).

б.) Разјасњење одношаја између круне и филира, фор. и новч.

в.) Упознавање са златним новцем и одношај овога према осталом кованом новцу, у колико не прелази број 100. Показује се: од 10 круна = 10 К = 5 фор. = 50 по 20 филира комад = 100 по 10 фил. комад; 1 комад од 20 Круна = 20 К = 10 фор. = 100 по 20 фил. комад.

г.) Упознавање са банкнотама и њихов одношај према познатом кованом новцу, у колико одношајни број не прелази 100. Показује се: 1 фор. = 1 сребрна форинта = 2 крупе = 10 двадесетака = 20 десетака = 100 двадесетака = 100 кр. — 1 петица = 5 фор. = 10 К = 1 десеткрунаш итд. 1 десетица = 10 фор. = 20 К = 1 двадесеткрунаш итд.

д.) Вежбање са укупним градивом у форми задатака о предаваном кованом новцу. (Види за I. разр., „Шк. Гл.“ број 6.)

ПРЕВЕО: Т. Костић.

Из праксе.

Опис гимнастичких справа.

Од Г. Мирковића.

(Свршетак.)

Косе лестве исто као и усправне обавезне су већ у III. раз. основних школа. Веома

потребна справа за почетнике у гимнастици. Веџбе су на њима доста разнолике и од велике гимнастичке вредности. Нигде не треба да је школа без њих. Што се материјала и димензија тиче, то је исто као и код усправних лестава, само ћу овде још то да наведем, да онај кут, што га косе лестве чине са усправним стубом или зидом, на који су својим горњим крајем наслоњене треба да износи 40—45°. Као од усправних лестава, тако и од косих (ако се не могу механизмом преудешавати у усправне, косе и водоравне) треба школа да има 2—3 комада. То је зато, да одједном исту веџбу могу радити (по такту) њих више. Тиме се добија двоје: деца више пута раде (више гимнастику), те тако не морају дуго чекати, док на њих не дође ред; а и учитељ у таком случају моћније лакше одржати дисциплину.

Мотке. На два усправна стуба од 5 м високих, дебелих 0.14 м, а удаљених једно од другог према броју мотака до 10 м, постави се озго једна пречна греда. Та пречна греда треба, дакле, да је до 10 м дуга, дебела 0.12 м, а висока 0.18 м. Доњи крај руда учврести се у земљу, а горњи у пречну греду. Мотке су од чамовине, добро углачане и дужина им је обично 6 м. Доле имају у промеру 5—6 см, а горе постепено бивају све тање, те постигну танкоћу од 3—4 см. Мотке могу бити и од гвоздених цеви, само што су ове скупље, али зато сигурније и дуготрајније. Растојање мотке од мотке јесте 44 см. (Новосадска срп. осп. школа има једну једину мотку и та има промер преко 1 dm и колко сам ја видео једнако је дебела и доле и горе. Међер је морала бити у гимнастици верзирана глава, што је ово чудовиште наручила.)

Греда. За основне школе веома важна и потребна справа. Многе се веџбе на њој могу радити, а уз то када се узме, да поред гимнастичке важности, та справа увелико је предспрема и за живот (разне занатлије и позиви), па када се надаље зна још и то, да није скупа, онда држим, да не сме фалити ни у једној школи. — Ово су јој димензије.

Справа је округла (ваљкаста) греда, дуга 5 м, а у просеку 10—15 см. Греда се обично узима од чамовине (балван), те је утврђена на крајевима на два растова стуба, који су у земљу уколани, те је тако справа непомична; или стоји на два стуба (ноге), који се могу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пренапати. У овом последњем случају справа је помична. Помична је справа практичнија од непомичне. Стубови у справе треба да су рашљасти, да се справа (греда) може по потреби и горе дизати и доле пуштати. Грета с једне уздужне стране може бити спљоштена (отесана), да почетници лакше могу радити на равной (спљоштеној) страни. Справа се према наставној основи има већ у III. раз. основних школа употребити.

Љуљашка (карике) састоји се из једног пара ужета или кожних кајиша дугих 3-60 m о којима на сваком доњем крају виси по један дрвени или од плеха кожом обложени прстен (карика) у промеру 12—15 cm. Горњи крајеви ужета или кајиша виси о гвозденим змијасто заврнутим квакама, које су утврђене у пречну греду. Дужина ужета зависи дакле од висине пречне греде о којој справа виси. Ужета односно кајиши треба да су тако удешени, да се прстенови могу према потреби и дизати и пуштати. На справи почињу радити ученици IV. раз. основних школа. И од ове справе треба школа да има више примерака, да би учитељ могао у исти мах више ученика забављати.

Уже за пузање, на коме се почиње радити у V. раз. Дужина ужета исто тако, као и дужина љуљашке зависи од висине пречне греде, на којој је уже учвршћено. Та висина треба да је 5 m. Дебљина ужета је 30 mm и добро је, да се доњи крај у висини 1—2 dm опшије кожом, да уже буде дуготрајније. Растојање између два и два ужета треба да је бар 50 cm. — И од ове справе треба школа да има више комада, бар 4—6.

Уже за прескакање прописано је у V. раз. основних школа. Треба да је дугачко 4—5 m, а дебело 20 mm. Не треба да буде тврдо оплетено, да у случају ако удари ког ученика по нози не проузрокује веће болове и тиме — особито мекше и плашљивије — одвраћа и страши. Један крај овога ужета учвршћен је за зид или стуб у висини око 1 m. Ако то нема, онда тај крај држи један ученик, а други је крај у руци учитељевој, који ужетом маше у што већем кругу. — Ова је справа неопходно потребна особито код женске деце, а уз то је најјефтинија од свију до сада наведених.

Водоравне лестве прописане су у

најстаријем (VI.) основном разреду. Што се тиче делова и димензија косих лестава, ти су исти као и код усправних лестава. Веома је добро, ако се усправне лестве могу преиначити у косе и водоравне. Тиме се уштеди и у месту и у броју справе. Водоравне пак лестве свакако морају бити тако удешене, да се могу и дизати горе и пуштати доле, да би ученицима разне величине лако приступачне биле. Од ове справе школа треба да има 3—4 комада.

Када сам се латио овога посла, имао сам у виду српску школу и српско учитељство; хтео сам им саветом послужити, када буду наручивали гимнастичке справе за своје школе, да знају дотичним занатлијама дати потанка упутства. Што се пак самих гимн. веџби тиче, то сам слободан приметити, да сам написао 40 практичних сати из гимнастике. Књига је готова и за који дан ућиће у штампу.

Н. Сад 20. XII. 1909.

Срески зборови.

Са среског учитељског збора вел.-кикиндског.

(Свршетак).

Око 1/2 часа поново је отворена седница. Сад је требало да се приступи извршењу Лотићева предлога, да се збор подели у секције и да тамо ради у смислу предлога.

У том устаје Петар Михајловић, учитељ вел.-кикиндски и вели:

— Ја не умам саставити специјалну наставну основу. То није могуће. Треба 2—3 године да се ради по новој наставној основи, па тек онда да се може правити специј. наст. основа. Ја... ја то не знам. (Шта пак да се ради с наредбом, по којој су учитељи дужни да сачине спец. наст. план, то је Михајловић прећутао.)

У многих, који знају, да Михајловић учитељује већ преко 20 година и да има само први разред, ова исповест је побудила искрено сажаљење. Зар баш и оно што је најмање: за први разред да не уме да сачини спец. наст. основу? Ту не помаже друго, него течај за даље образовање кад већ власти пеће да реше учитељство од дужности да праве спец. наст. основу. Но можда се и Немезида свети Михајловићу. Он обично први одлази са зборовима већ првим возом, који се враћа из дотичног места у Кикинду, кад се збор, а већином, на

страну држи; па онда, на заједничке ручкове скоро никад не иде, а и ту се може доста научити, те је јамачно и то узрок, што он „не уме“.

Свирчевић је допустио Михајловићу да говори онда, кад је само о том могло бити говора, да се већ донесен закључак изврши и по свој прилици био би допустио и другима. Но кад је изречен енергичан захтев, да се или приступи послу, јер је и онако кратко време или ће се пак чланови разићи кућама, морао је на крају попустити и тако је збор приступио даљем раду. Поделио се у секције, по том у којем разреду ко дела. Група по група одоше учитељи и учитељице дотичних разреда сваки у другу школ. дворницу на посао.

На част и понос служби учитељству, што је у великој већини и запета озбиљно прионуло око овога посла. Братски и својски саветоваше се поједине групе прво о самој наставној основи, па групе III. и IV. р. о школ. књигама (нарочито мађарским), која штива треба из њих предузети и напоскон поделише и наст. основу на осам месеци.

Но бејаше и један мањи број учитеља, који није хтео да се упусти у овај рад. Тима на челу стајаше сам Свирчевић. Овај је ишао од групе до групе и доказивао је, како је то немогуће и т. д.

Да није Свирчевић са својим „говором“ око два часа (и дебата скоро 1 час) на празно време потрошио, било би врло лепо достало времена да се сав овај посао уради. Овако, већ се вече спустило било, кад су секције посвршавале свој посао, а треба још и збору извештај поднети.

Буде поново отворена седница и сад је требало да секција по секција поднесу свој извештај.

Први је поднео извештај Милош Николић, учитељ меленачки о раду секције I. разреда. Прочитао је подељено наставно градиво и известио је, да им је у наст. грађи за I. разр. нејасно било шта се разуме под речима „промисао божји“.

— Нека то растумачи г. референт — зачу се с више страна.

Свирчевић: Ја... ја нисам богослов... откуд ја то да знам.

Да не би збор до поноћи зар у ћутању провео, Лотић је описао како ће се деци у I.

разр. схватљивим речима протумачи шта се има под тим разумети, само да се иде даље.

Свирчевић невољно час спушта, час диже главу. Види се на њему забуна.

Подужа пауза, а онда ће Свирчевић ширећи руке, слежући раменима и, што 'но реч, проневетштавајући се:

— Па шта да се ради с овим градивом?... То би... требало проучити... То се не може тако усвојити. То... ја... не знам...

Лотић: Обзиром на то што је време кратко, предлажем, да сваки известилац поднесе извештај само о оном што је генерално, навластито о нејасним местима у наст. основи и о штивима у књигама, те да се о том већа. Сама пак подељена грађа на месеце нека се литографише и разашље свима члановима. Ко има дотичне поједине разреде, доћи ће тако до потребне специј. наст. основе, а ко има више разреда, лако ће из ових појединачких специј. наст. основа израдити спец. наст. основу и за спојене разреде. Напоскон, ако ко хоће и друкчије што да удеси, имаће помоћи од те грађе. Уједно да се представком умоли ЕШОД-бор, да с одобрењем узме к знању израду специј. наставне основе на месеце.

Свирчевић (и даље у забуни) Како то може бити... то се све мора овде прочитати... нека сви кажу примедбе...

— Па нека се све чита, — хајдемо само даље, — чују се гласови.

Милан Рацков, кикиндски учитељ, који припада групи посебног I. разреда, но који је док су му другови радили, комотизирао тамо овамо, изви се из последњих редова и дође напред и овако проглагола:

„То што је Милош Николић читао, није добро урађено. Сад је први пут имао у рукама Рицингера, први пут видео Рицингера, па не ваља. Противан сам да се то литографише, јер ће то и други читати па да се не срамотимо.“

„То је само покушај, покушај!“ — секундирао му је брат Петар Михајловић.

Будући да је сад било два предлога: Лотићев и Рацков, требало је да Свирчевић нареди гласање. Код њега је пак забуна стално расла.

— Нека се гласа! — захтевали су неки.

Свирчевић: да чујемо даље... хајде да чујемо... ко је сад на реду?...

Стев. Симендић учитељ крестурски беше

известилац секције II. разреда. Вели, у њиховој групи није могло да дође до споразума у погледу предавања мађар. језика. Једни су зато, да се тај предмет предаје по садањој књизи а други би да се предаје по новој књизи, која ће на скоро изаћи. Зато се секција разишла и није хтела даље да ради.

На ово ћемо да кажемо неколико речи.

Кад збор какво решење донесе, свакоме члану је дужност, да га изврши. Зар неће у будуће бити слободно и другима извући се од посла? Је ли Свирчевић мислио на то, кад је допустио, да когод може и да не извршује закључке зборске, да то води дезорганизацији зборској?

После извештаја друге секције 2—3 верна у друштву са Свирчевићем цинички и гласно се засмејаше. Као да је пред увиђавним људима каква дика место рада разметати се перадом!

Но на Свирчевићеву лицу јасно се видела и сумња, да и он сам не верује себи и смењу своме.

— Тај смех је банкротство оних који се смеју, а не оних који су радили, — рече Лотић.

Свирчевић, загнуривши главу, бајаги не чује те речи, па онда опет дигне, спусти, дигне главу:

— Па... да идемо даље...

Један учитељ у том приступи Лотићу с изјавом, да је реч банкротство увреда за њега. Лотић га зашита: да ли се он смејао том раду, а кад он рече да није, Лотић лојално изјави, да се реч банкротство не односи на њега. Исти уз пријатељске речи пружи руку Лотићу. Ово сам зато споменуо, јер „скорописци“ овај догађај сасвим друкчије представилише.

Известилац треће секције био је Лука Шибулов, привр. учитељ кикиндски. Док је исти подносио извештај о раду, 5—6 трабаната подигоше читаве разговоре. Констатујемо, да Свирчевић ни дотичне није позвао на ред. Извештај III. секције тако рећи ништа се није чуо.

Забуна Свирчевићева поново је настала и даље је расла, јер сад није ни питао: има ли ко да каже што на овај извештај.

У опће није више било руковођења са збором.

О раду четврте секције поднео је извештај предлагач Љ. Лотић.

— Ми смо избележили нејасна места из Наст. Основе, избележили смо бројеве оних штива из срп. и мађ. читанке, која мислимо да треба да се предузимају а поделили смо и наставну грађу на месеце. Осим тога имамо и неке предлоге, које би требало поднети својим путем Школ. Савету, те да се по што-шта на школском пољу и у школским књигама преиначи или уведе ради бољег рада и успеха. Ја ћу све то по реду изнети.

Почео је говорити о нејасним местима у Наст. Основи.

У том приступи Свирчевићу једна гђа учитељица и замоли га, да је „разрешити“ да може ићи кући, јер има код куће мало дете.

Свирчевић се пробуди из забуне и замеситивши се у столицу рече:

— Ја... ја немам права никога разрешити, — немам... немам права...

— Али шта ће дете, — жалосно је молила учитељица и мати.

— Ја немам права... ето и г. Лотић каже... ако он одустаје, да се збор не држи даље... и осветљиво погледаше на Лотића.

Међутим, Лотић је знао, да је Свирчевић још о ручку „разрешити“ једнога члана, јер је баш од истога члана чуо то, и исти је већ одмах после ручка занета и отишао кући. Осим овога члана отишло је још више њих са збора — јамачно такође беху „разрешени“. Референт занета не би имао права никога разрешити, него то би право могло припадати једино самоме збору, будући да и извине недоласка сам збор узима у претрес и или их усвоји или одбаци. Но кад је већ другом коме дао „разрешење“, није ли могао разрешити и ову учитељицу и матер?

Видећи Лотић овакав поступак и замршвавање седнице; видећи све ове појаве, које занета нису служиле на дилку онима, који су их проузроковали, рекао је ово:

— Прекидам даљи извештај и пристајем, да се збор држи сутра или доцније и већ како се реши. Који су радили, помогли су се у опом што им је требало, а и то је доста.

После тога на брзо је углављен дневни ред за идущу седницу, већином из заосталих тачака и одређено је да се та седница држи у Мокрину, па је онда седница закључена.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кад бацимо летомичан поглед на ток ове зборске седнице и на резултат њен, можемо у кратко рећи, да је на њему вођена борба између правих интереса школе и учитељства и партизанства.

Радосна је појава са овога збора, да је учитељство у огромној већини непомућено очувало своју традиционалну љубав према раду и пажњу, да му се на зборовима неокрњено очува самосталност у раду. То је доказало тиме, што је на супрот жељи „с више“ хтело да ради и да се својски посаветује о свима својим потребама, па и да сачини специјалну наст. основу, а није се повело за заводним злобним гласовима нерадиња. Зна свесно учитељство, да треба испуњавати своје дужности, зато и хоће да све своје дужности вредно испуни, те да ведрa чела сме пред свакога изаћи. Зна свесно учитељство, да референт нема права да га било од које дужности ослобађа, јер он није власт, а неће милости „покривања“ и „гледања кроз прете“ због неиспуњених дужности.

Свесно то учитељство нека и даље настави овај пут свој: пут рада и дужности. То је стари пут српскога учитељства, којим је оно тако рећи из пепела непризнања и заборава само себи прокрчило пут до те висине, да је у народу важан чинилац постало. Такoм учитељству слава!

Члан.

Преглед књига.

Les Névroses. Par Pierre Janet. Ernest Flammarion, Paris, 1909., стр. 394 (Bibliothèque de Philosophie scientifique).

Проф. Др. Пјер Жане чувен је са својим досадањим психолошким радњама. Ево нам се опет јавља са једним новим делом, пуним учене садржине, изражене у оном дивном стилу, који је природен скоро само Французу.

Др. Жане у овом свом делу даје нам ратидни résumé својих многих штудија за време последњих двадесет година. У погледу на функцију, он описује и сравњује две групе симптома — хистеричке и психо-естетичке. Због тога у духовним поремећајима налазимо фиксне идеје сомнабулиста и обсеције претерано скрупулозног створања; у поремећајима покрета налазе се опет хистеричке парализе, које изгледају да су у уској вези са фобијама акције. У перцептивним, опажајним белајима

имадемо хистеричке анестезије (неосетљивости), поред алгезија психоестетичких дисгнозија.

Та упоређења преставаљују психолошке разлике које постоје између различитих неуропатичких поремећаја, јављајући се на неуротечким основицама. Функције су свуда мање или више недотакнуте у својим битним и старијим деловима, но, оне се губе са редукцијом или сузбијањем новијих и савршенијих делова. Због тога неурозе представљају различитије форме регресије и инволуцију, коју називају различити депресивни утецаји.

У првом делу неуротичких система наш аутор бави се фиксним идејама и обсецијама.

За овим долазе главе — по реду — о амнезијама и сумњама, поремећајима говора, кореји и дрхтавици, парализама и фобијама, перцептивним белајима, инстинктивним (нагонским) и висцералним поремећајима.

Други део, који говори о неуропатичким стањима, садржава ових пет глава: о нервним кризама, неуропатичким стигматима, духовном стању хистерије, психостетичком стању, и о питању: шта су неурозе? Одговор на последње питање можемо углавном означити са фразом, да су то болести функционалне еволуције.

Дух овог партикуларног рада проф. Жанеа карактеристичне поље рада досадање „експерименталне“ психологије Француза. Види се, дакле, да се француска експериментална психологија више бави патолошким феноменима, и тим се врло разликује од експерименталне психологије једнога Вунта, Хелмхолца и Фехнера. Оба правца сама за себе узета непотпуна су; кад се споје са биологијом стварају оно што називамо модерном психологијом.

Др. Паја Р. Радосављевић.

The Psychology of Singing (Психологија певања). By David C. Taylor. The Macmillan Co., New York, 1908. Стр. 371. Цена 1.50 долар.

Американци су праве пчеле у психолошко-педагошкој кошници. Нема дана а да се не публикује какво ново психолошко или педагошко дело. Због тога ако је човек рад да пређе те нове ствари мора се ограничити на једну групу издања. Ја сам се већ од две три године навикао на модерну психолошку групу решавања педагошких проблема и библиотекар Њујоршког универзитета знаде за тај мој

избор и одмах ми стави на расположење такве нове егземпларе. Тако ми дође до руку и ова Тејлорова књига о психологији певања, проблем, који је све до данас слабо научно обрађен.

Између акцептоване, теоретичке основице певања и актуалних метода вокалних учитеља постоји чудноват јаз. Број научних расправа довео би нас до закључка, да имадемо кохерентну науку о неговању гласа. Но, то није случај. Да би дошли до те основице, морамо познавати операције гласа помоћу слушања, и онда морамо платити трибут анатомији и акустици.

Према томе наш аутор поделио је ово своје дело у три дела. Први описује методе наставе певања, продукцију тонова, култивисање гласа, дисање, регистре, резонанцу и емпиријски материјал метода. Други део бави се критичким анализом тога, где је механичко, вокално манажовање основица; ту се описују

грешке доктрине о контроли дисања, грудној и носној резонанцији.

У трећем делу наш аутор излаже основицу праве науке о гласу на темељу симпатичких сензација (осета) вокалног тона, емпиричког знања, прецента старе талијанске и модерне школе.

У четвртном делу вокална наука променењује се на практичко култивисање гласа, води се говор о узроцима промуклости и некоректне вокалне акције, о правом значењу вокалног образовања, о интимацијама рационалне методе и њезиног материјала. Напослетку се даје нацрт практичне методе вокалног култивисања.

Дело је написано врло лепим и разумљивим стилем, и ко поле влада енглеским језиком много ће се њиме помоћи. Делу је додат садржај врло интересантне библиографије.

Dr. Паја Р. Радосављевић.

Извори за даље проучавање.

Концентрација у настави.

Koncentracija u osnovnoj nastavi, rasprava Dragutina Heckmana, учитеља у Rumi, 07. Cena 50 fl.

Za koncentraciju obuke, Dragutin Heckmann, Napredak, 1909. str. 97. 145.

Bogumila Čehović: Dr. Otton Wilmann o koncentraciji nastave. Изашло у сарајевском Школском Вјеснику год. XII. 1905. у свескама за април — јули.

Über das Wort Konzentration, von E. Zeissig. Langensalza, B. & S. 03. 25. Pf.

Über Konzentration. Eine Lehrplanfra-

ge. Von W. Picker, (Päd. Magazin, 193. Heft.) Langensalza, Beyer & Söhne, 02. 0-40 Pf.

Die Konzentration im U. nach dem Begriffe d. heutigen Pädagogik. (Pädag. Abhandlungen. Neue Folge. XII. 8. 0-50.)

Dr. W. Rein: Pädagogik (Götschen. Leipzig).

A. Rude: Methodik, I. Band. 6. Aufl. Religionsunterricht. V. G. Konzentration.

Dr. Weszely Ödön: Népiskolai neveléstan, tanítástan és módszertan. (Lampel).

Krausz Sándor: A Herbart-Ziller-Rein-féle didaktikai elmélet és gyakorlat. (Lampel).

БЕЛЕШКЕ.

Признање учитељу. Г. Стеван Арсенив ић учитељ у Сомбору, после 42 године службе ступа у мир. Школски одбор сомборске црквене општине одржаће свечану седницу у недељу 20. дец. о. г. (2. јан. 1910.), у којој ће предати госп. С. Арсенивићу похвалну диплому, коју му је издао Шк. Савет на основу молбе месног школског одбора. Г. Арсенивић је учитељевао 41 год. у Сомбору, а пре тога 1 годину у Руми са пок. М. Нешковићем, Сте-

вом Милашиновићем и Аршиновићем, чувеним учитељима српским. У сомборској учитељској школи био је 16 година учитељ цртања и краснописа. За сво време учитељске службе био је вредан и примеран учитељ, те је за свој рад добио признање како од наших автономних школских власти, тако и од министра просвете. Старо коло учитељско, које је у јеку преображаја наше школе под Натошевићем, знатно допринело унапређењу наше школе тадање доба и овим својим представником постаје са јавног поља и мила нам је дужност

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да пожелимо и овоме школеском раденику, да после толика напорна рада, у миру и одмору поживи дуго крeпким здрављем, како би још и ван школе корисно послужио своме народу а по потреби и учитељству.

— Г. Драгиња Смедеревац учитељица у Вел. Бечкереку, навршила је 13. (26.) о. м. 40 година учитељске службе и то све у Бечкереку. Тај дан свечано је прослављен. У цркви је, после благодарења, протонамесник Жарко Стакић у славу и част поштованој слављеници прозборио реч топла признања за њену ретку преданост школи, стекавши захвалност читавих покољења. Многобројни народ срдачно јој је честитао славље и клицао: Живела! У дому слављенице поздравила ју је једна ученица, а затим учитељ Душан Грунчић и шк. управитељ Богдан Поповић. Осим тога један ратар. Госпођа је била веома дирнута овом пажњом и признањем. Оваки леки примери снаже углед учитељству, али и грађанима који то чине.

Читуља. У Срп. Чанади преминуо је 21. нов. (4. дец.) о. г. Милић Живић, умиров. учитељ у 63. год., који је 42 године служио српској школи. Пок. Милићу као веома добром учитељском другу, нека је лака земља, а трајан спомен међу браћом и друговима!

Родитељски састанци. Учитељски збор срп. основне школе у Митровици закључио је у својој седници од 5. о. м. да ће од сад одржавати у својој школи родитељске састанке који имају сврху, да се што више приближи дом школи и да тако обоје заједничким и хармоничким силама што боље и више пораде око васпитања дечице. Први такав састанак био је 26. о. м. у српској школи.

У каквом данас времену живимо и иначе какво је домаће васпитање код многих родитеља мислимо, да је ово добра идеја, која је код напредних народа већ одавно примљена.

Фонд за сироту и остављену децу у Панчеву. Српска православна црквена општина у Панчеву решила је у својој последњој скупштинској седници, да оснује фонд, из којег ће се издржавати сирота и остављена Српчад. Тај се фонд мисли створити од прихода другог таса црквеног и од чистог дохотка од завештавања, коју ће општина сваке године у ту цел приредити.

Свесловенски ђачки збор у Москви. На скупштини „Опшества словенской взаимности“ решено је под председништвом Хомјакова, председника думе, да се у лето 1910. год. одржи у Москви свесловенски ђачки конгрес. На конгрес ће бити позвани заступници свих словенских народа.

НОВЕ КЊИГЕ.

Nerazdijeljeno škol. vrijeme u osnovnoj školi. Rasprava Dragutina Heckmana, učitelja. Ruma, 04. Cijena 20 fil.

Како је и у нас постало савремено питање о непрекидној настави, препоручујемо читаоцима „Шк. Гл.“ да проуче ову расправу, добро и темељно написану. Писац суди у њој објективно, проучио је то питање свестрано, изнео податке како у томе стоји у другим државама и заступа досадашњи распоред времена у настави.

Извештај о срп нар. осн. школама у Нов. Саду за шк. год. 1908—9. од Ђорђа Петровића, управитеља. У извештају је после општег прегледа, приказан у главним потезима рад месног учит. збора школске свечаности, стање здравља, похађање школе, годишњи испити, број деце која школу полазе, наставничко особље, школска књижица.

Ризница приче за децу (са сликама) од Ј. Миодраговића, Београд. 09. 050 д. Наша слабо развијена књижевност за децу добила је овом књигом једну добру читанку за старију децу. У њој се разумљивим, леним причањем говори о Копернику, Колумбу, Магелану, Сату, ну, Лапонцима, гајверима, вулкану, Земљи, дивљацима, просвећенима, разговор између Земље, Воде, Ваздуха и Сунца. (вредност појединце), једна хигијенска лекција о радњи плућа, желудца и срца у причи после шетње, напомене за здравље, најсавршенији створ. Препоручујемо друговима ову добру књижицу, да је о школеским испитима уведу као дар ученицима.

Васпитачеве забелешке, од Сретена М. Аџића. (Издање задужбине И. М. Коларца, 138.) Књига прва. Београд, 09. У књизи је 30 кратких дидактичких радова, које оригиналних, које прерађених по Салцману. Коларчева задужбина издача је овај рад Аџићев на основу дозвољеног суда својег оцењивача Ј. Миодраговића проф., који у својој оцени вели о овом раду: „Овим забелешкама ушао је Аџић у прави васпитачки посао и показао, да се и у њему крупнице граде од ситница о којима ми често и не водимо рачуна и да учење само или настава, ако децу не упитомљава и не облагорођава и не поправља морално, не вреди ништа“

Књига је штампана лепим крупним словима. Вишете у почетку већих чланака и на њихову свршетку израдио је сам писац по мотивима чисто српским. Први су узети из српских тканина, а други из орнаментике српских класичних грађевина. Овим покушајем унео је писац једну новину у нас, која се у туђини већ практикује и по оваким педагошким делима, да би се и тиме утицало на развијање осећаја за уметност. — Препоручујемо књигу за школске књижице, и као добру лектуру децијим родитељима и васпитачима.

Кава — та племенита биљка — добила је сунарвину. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дневног потрошка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве онима, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извреним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — приређеног од ове специјалитете — тако је сличан кусу праве каве, да се готово не може веровати, да изварак, приређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве.

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ донаша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куса, као и. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог и особито обљубљеног правог „Франково“ додатка за каву, биће иста још бољег и течнијег куса, те лепше боје.

Ђраћо Срби!

Помажите своју словенску браћу Чехе!

ВИЈОЛИНЕ

с омстачем

$\frac{3}{4}$ или $\frac{4}{4}$ К 9—11.—; 14—16.—

У КУТИЈИ С СМОНАЧЕМ

бр. 0 за 19 К	lit. А за 50 К
бр. 1 за 21 К	lit. В за 50 К
бр. 2 за 25 К	lit. С за 80 К
бр. 3 за 30 К	lit. D за 100 К
бр. 4 за 40 К	lit. Е за 130 К

V. F. Červený и синови,

ц. и кр. дворска фабрика инструмената за свирку
у Краљевом Грацу (Königgrätz)

Најпотпунији инструменти за свирку од дрвета и од метала.

НАЈВЕЋИ ИЗБОР КАЛЕНДАРА

цма у књижари учитељског д. д.

„НАТОШЕВИЋ“ У НОВОМ САДУ.

За год. 1910. изашли су и разашлију се:

ВЕЛИКИ ОРАО са 88 врло лепих слика.

Цена К 1.—

ГОДИШЊАК најстарији велики српски календар са многим сликама.

Цена 70 фил.

Велики Србобран,

Херцег-Босански.

Цена 60 фил.

Мањи календари:

ПЛАНЕТАР оо **РУЖИЦА**

Цена 40 фил.

Мали календари:

СРБИН, ОРЛИЋ, ЦРНОГОРАЦ, ХЕРЦЕГОВАЦ, БОСАНАЦ, ДАЛМАТИНАЦ, СРЕМАЦ, ЛАСТА, НОВОСАЂАНИН, БАЧВАНИН а 30 фил.

НАТОШЕВИЋ календар за џеп а 20 фил.

Календар на зид, са ликом Натошевића. Цена 40 фил.

Траже се поверљиви комисионари.
Препродавцима највећи радат.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2⁵⁰ динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шаљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidek).**

Издаје: Ђока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.

Штампариа Учитељског деоничарског друштва „Натошевић“ у Новом Саду.